
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВА ТА ПОЛІТИКИ

Ківалов С. В., НУ "ОЮА"

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статті на основі комплексного компаративного підходу аналізуються критерії і складові сучасних технологій професійної підготовки. Також досліджено вплив якості професійної підготовки на рівень ефективності професійної діяльності.

The article is devoted to analysis of criteria and components of contemporary technologies of professional education. Influence of professional education quality on the level of professional activity efficiency also investigated.

Рівень професійної підготовки фахівців оцінюється, головним чином, ефективністю їх практичної професійної діяльності. Тому остаточною оцінкою професіоналізму, безумовно, можлива лише тоді, коли з'являється конкретний результат від впровадження набутих знань та навичок. Тобто, ефективність – це результат і наслідок оптимального поєднання теорії та практики.

Разом з тим, ефективність не є сталим поняттям. Це дуже динамічна категорія, на процес зміни якої впливає цілий комплекс об'єктивних та суб'єктивних факторів. Все це і обумовлює актуальність наукового дослідження різних аспектів категорій професіоналізму. Детальний аналіз таких факторів дозволяє моделювати механізми підвищення ефективності професійної діяльності, які передбачають як стимули, так і загрози. Проблемами ефективності професійної діяльності займалися як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники. Зокрема, важливі аспекти аналізувались в роботах Дж. Кемпбела, Р. Ентоні, Д. Янга, Б. Авер'янова, М. Бургіна,

П. Кузьміна, Л. Кавуненка, В. Бебика, М. Головатого, В. Цветкова та багатьох інших [1 - 6]. Серед них правознавці, політологи, соціологи, представники різних наукових галузей. Це дозволяє комплексно аналізувати проблему, оптимально прогнозуючи результат.

Однак, враховуючи, що процес підвищення ефективності професійної діяльності є макропроцесом, який складається з багатьох мікропроцесів, слід визнати потребу його подальшого саме поетапного вивчення. При цьому кожен з етапів має розглядатись з усіма його складовими, як цілком завершений. Тобто, кожен етап передбачає визначення мети, вибір форм та методів реалізації завдань, оцінку результату та прогнозування наслідків.

З цієї точки зору особливого значення набувають дослідження технологій професійної діяльності в узагальненому та специфічному змісті.

Саме з цих позицій ми маємо оцінювати сьогодні, наприклад, процес реформування системи освіти як першого і надзвичайно важливого етапу майбутньої ефективної професійної діяльності. Тут повинна пропонуватись чітко окреслена модель, елементами якої є організаційно-інституційна структура, правове забезпечення, кадрове забезпечення, матеріально-технічне і фінансове забезпечення, яка також включає механізми виконавської дисципліни та систему виховної роботи, технології створення творчого психологічного клімату та інші суттєві компоненти підготовки високопрофесійних кадрів.

Обґрунтованість положень та висновків щодо ефективності здійснення перетворень та висновків щодо ефективності здійснення перетворень в сфері фахової підготовки потребує і обов'язкового порівняння з попередніми періодами функціонування системи освіти, а також з показниками аналогічних систем у світі, зокрема в Європі, на яку ми посилаємось як на певний стандарт у впровадженні стратегії реформ. В цілому програму реформування системи освіти слід розглядати як оптимальну модель, що, спираючись на існуючу ресурсну базу, формулює завдання вдосконалення функціонування системи для досягнення сучасного рівня освітньої підготовки.

Разом з тим реформаторська стратегія має формулювати не тільки загальні та конкретні цілі і напрямки діяльності, а й передбачати дієві форми контролю за процесом реалізації та досягнутим результатом.

Це, в свою чергу, потребує включення в технологію контролю різних видів оцінювання. Зокрема, йдеться про так зване формуюче

оцінювання, завдяки якому слід зважено проаналізувати ресурси, виконавців, об'єктивні і суб'єктивні чинники впливу та інші фактори, що дозволяють формувати реалістичну модель освітньої реформи.

Далі йдеться про процесуальне оцінювання, завдяки якому аналізуються успіхи, прогалини та помилки в здійсненні реформ. І, нарешті, це кінцево-результативне оцінювання, призначенням якого є визначення ефективності впровадження обраної моделі за кількісними та якісними показниками, порівняно з існуючим позитивним досвідом.

Інформативною базою у всіх варіантах буде виступати реальний стан професійної підготовки, що включає матеріальну базу, кадри, науково-методичне забезпечення, рівень потреб у фахівцях. Аналіз цього етапу дозволяє робити висновки щодо прогалин у підготовці, розробляти рекомендації відносно її удосконалення. А головне, це дозволяє змінювати напрями підготовки відповідно до суспільних потреб, з попередньою професійною орієнтацією.

Саме попит на спеціалістів, замовлення на них, конструюють зміст освітньої реформи, спрямованої на об'єктивний результат. На такий об'єкт мають бути орієнтовані технологічні схеми.

Тобто, суб'єкт реформування освіти повинен чітко уявляти зміст проблемної ситуації, що є системоутворюючим фактором для технології підготовки професійних кадрів. А це означає, що особливого значення набуває не сам спосіб підготовки, а зовнішні чинники, що свідчать про існуючі потреби напрямів і якості підготовки фахівців.

Подальша діагностика пов'язана з проблемами проходження практики та стажування безпосередньо у трудових колективах. На цьому етапі підготовки можна оцінити ступінь завершеності набуття знань та їх прикладний рівень. Тут також можливі зміни характеристик професійної підготовки, більша адаптація її до потреб професійної діяльності.

Проблеми, що можуть виникати у трудовому колективі, стають предметом аналізу та стимулом пошуку більш оптимальних варіантів підготовки кадрів. Адже знання використовуються для рішення конкретних завдань, відбувається їх певна інтерпретація і трансформація. Нові технології впроваджуються у практику, перетворюючи теоретичні знання у практичний досвід. Такий метод посилює фіксацію найбільш важливих теоретичних надбань, асимілює їх з практичними навичками.

Використання виробничої практики і стажування забезпечує підвищення рівня фахової підготовки та робить більш ефективною професійну діяльність, поєднуючи в ній ідеальне та емпіричне, реальне. Відбувається наближення суб'єкта до розуміння сутності, принципів та значення професійної діяльності. Ідеальна мета, яка формулюється в процесі професійної підготовки, розкладається на більш конкретні, які можуть бути реально досягнуті. Крім того, аналізуючи конкретну діяльність фахівця-практиканта, зафіксовану в характеристиці з місця проходження практики чи стажування, в щоденниках та звітах, представлених ним, можна з'ясувати латентні процеси, що відбувались за цей період. За допомогою факторного аналізу в такий спосіб виявляються важливі для розуміння процесу професійної підготовки параметри. Знання і врахування всього комплексу існуючих параметрів дозволяє передбачати результат та вдосконалювати технології підготовки кадрів. Тут йдеться про необхідність не лише спиратись на логіку фундаментальної підготовки, а й зосереджуватись на пошуку шляхів вирішення конкретних практичних завдань. А це означає поєднання знань і навичок. В свою чергу важливим доповненням виступає формування готовності людини-фахівця до певних дій. Ефективність такої діяльності буде тісно пов'язаною з ціннісним наповненням технології підготовки, яка повинна враховувати структурні та функціональні зміни, що відбуваються.

Саме в площині подібних змін формуються мотивації професійної діяльності, орієнтованої на управління складними і різнорідними процесами. Разом з тим, такі орієнтації пов'язані як з оцінками сучасного етапу, так і з перспективним прогнозуванням майбутнього.

В аспекті такого передбачення слід приділяти увагу певним ризикам, що виникають. Зокрема, йдеться про те, що демократизація суспільства нерідко піднімає на рівень управління непрофесіоналів. На цьому ґрунті можуть виникати конфліктні ситуації в сфері суто професійної діяльності. Тому готовність протистояти конфліктності і долати її стає важливою умовою оцінки рівня професійності, що включає відповідальність за наслідки.

Це означає, що процес підготовки фахівця передбачає не лише набуття суто фахових знань та навичок, а й засвоєння принципів і норм, що обумовлюють поведінку, взаємини, сприйняття, відносини тощо. А це забезпечується комплексом гуманітарних і

соціальних знань, важливих для професійної діяльності у будь-якій сфері. З цих позицій мірою ефективності буде виступати раціональність дій, яка одночасно є і мірою усвідомлення логіки таких дій та їх результативності. Відсутність подібних підходів в кадровій політиці не сприяє загальному просуванню суспільства на шляху прогресу.

Наприклад, останні роки за світовими рейтингами Україна посідає передостанні місця в оцінках ефективності роботи держструктур, тобто практично основної ланки фахової управлінської діяльності. А це може знижувати здатність вирішувати життєво важливі суспільні проблеми.

В свою чергу, подібна ситуація – це наслідок недостатнього рівня фахової підготовки управлінців, неефективне використання системи професійного відбору, кадрового резерву, недостатньо виважені підходи до системи кар'єрного росту тощо. Адже на вищих щаблях професійної діяльності повинні чітко діяти принципи конкурсного відбору з урахуванням всіх параметрів, що характеризують якість професійної підготовки.

Нажаль, багато важливих важелів підвищення рівня і якості професійної підготовки так і не задіяні, що обумовлює нагальну потребу реформ у різних галузях і сферах життєдіяльності суспільства. Це стосується як загальної підготовки через систему освіти, так і прикладних напрямків діяльності.

Саме з цієї точки зору ми маємо розглядати та оцінювати реформування вищої освіти, вдосконалення законодавства в сфері трудових відносин тощо.

Вимоги до професіоналізму однаково важливі як для державних службовців, так і для зайнятих в різних галузях і сферах діяльності суспільства.

Сьогодні як бюджетна, так і комерційна сфера діяльності потребують високого рівня професіоналізму кадрів, здатних адекватно реагувати на виклики оточуючого середовища, адаптуватись до складних технологічних процесів та працювати на випередження.

Кризові ситуації особливо чітко заставляють робити наголос на новітніх технологіях професійної підготовки, адже за умов скорочення зайнятості зростає потреба в високопрофесійних кадрах як управлінців, так і виконавців.

Саме за таких умов по суті виявляються здатність та спроможність фахівця готувати і приймати рішення, з'ясувати зміст проблем та протиріч і знаходити адекватні способи та процедури

їх вирішення, відповідати за результат. І саме такого типу фахівця потребує сучасне суспільство.

Тому технології фахової підготовки мають базуватись на процедурах та способах, що забезпечують оптимальну і ефективну реалізацію цілей та завдань, які буде вирішувати суб'єкт в своїй подальшій професійній діяльності.

Подібна підготовка включає як формування методологічних орієнтирів, так і формування методичних рекомендацій ефективного вирішення конкретних теоретичних та прикладних проблем. Особливе значення технологій підготовки визначалось у різні часи. Про це йдеться як у Конфуція, Н. Макіавеллі, М. Вебера, так і сучасних науковців [7-9]. А це означає лише одне: процес вдосконалення технологій професійної підготовки не обмежений ані часом, ані простором, ані колом осіб, задіяних у ньому. Він характеризується динамічним розвитком, якого потребують цивілізаційні зміни та суспільні трансформації.

Констатація цього дозволяє зробити висновок щодо необхідності важливості та можливості через вдосконалення технологій професійної підготовки впливати на підвищення ефективності професійної діяльності в цілому.

Професійна діяльність стає більш впорядкованою, цілеспрямованою, творчою та такою, що змінює об'єкт відповідно до визначеної мети. Це, в свою чергу, просуває нас по шляху прогресивних суспільних змін і досягнення вагомих позитивних результатів у вирішенні суспільно важливих завдань та у забезпеченні високого рівня та якості життя як суспільства в цілому, так і окремої особистості зокрема.

В такий спосіб професіоналізація поєднується з тенденціями гуманізації, демократизації тощо, наближаючи нас до втілення визначених Конституцією цілей розвитку суспільства та держави. Саме така кінцева мета має визначати алгоритм фахової підготовки та зміст її технологічного процесу.

Завдяки технологіям фахової підготовки ми забезпечуємо раціональний та ефективний спосіб реалізації завдань фахівцем, знижуємо рівень непередбачуваності або випадковості результату його діяльності, надаємо стійкості системі знань та навичок, на яких ґрунтується фаховий рівень суб'єкта діяльності.

Так, через процес професійної підготовки забезпечується ефективна професійна діяльність. Потреба підвищення ефективності діяльності обумовлює постійне оновлення технологій професійної

підготовки в усіх аспектах – організаційно-адміністративному, інформаційно-комунікативному, фінансовому, психологічному та інших, необхідних для вирішення конкретних завдань професійної діяльності.

Все це і пояснює важливість наукового осмислення та теоретичного моделювання і прогнозування в сфері технологій професійної підготовки.

І особливу роль відіграє на цьому шляху правове забезпечення реформування суспільства. Тому через вдосконалення законодавства ми передусім і вирішуємо завдання підвищення ефективності діяльності в різних сферах на функціональному та інструментальному рівнях.

Новий Закон України "Про вищу освіту" повинен відповідати головним критеріям високого рівня підготовки для забезпечення ефективної професійної діяльності у всіх галузях і напрямках життя держави та суспільства.

Література:

1. Аверьянов В. В. Апарат государственного управления / В. В. Аверьянов. – К.: Наук. думка, 1990. – 145 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М., 2004. – 584 с.
3. Кузьмин П. В. Политическая деятельность: Теория и практика в современной Украине / В. П. Кузьмин. – Симферополь: Оригинал-М, 2007. – 454 с.
4. Подшивалкина В. И. Социальные технологии: проблемы методологии и практики / В. И. Подшивалкина. – Кишинэу: Центр. типогр., 1997. – 350 с.
5. Погрібна В. Л. Соціологія професіоналізму / В. Л. Погрібна. – К., 2008. – 334 с.
6. Технологии в политике и политико-административном управлении / Под общ. ред. М. Г. Анохина. – М.: РАГС, 2005. – 332 с.
7. Вебер М. Политика как призвание и профессия // Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 644-706.
8. Макиавелли Н. Государь / Н. Макиавелли. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 576 с.
9. Мудрецы Поднебесной. – Симферополь: Реноме, 1998. – 348 с.